

KS. JAROSŁAW LISICA

Gdańsk

Wiara w Jezusa wyzwaniem do miłowania ojczyzny

Streszczenie: Miłość ojczyzny i wiara w Jezusa to dwa bieguny, które są względem siebie otwarte, domagając się bliższego spojrzenia. W debacie publicznej i przestrzeni religijnej zagadnienie patriotyzmu w kontekście wiary w Jezusa jest zagadnieniem zdewaluowanym. Wobec takiego stanu rzeczy została podjęta próba odpowiedzi na pytanie, czy wiara w Jezusa (i czy w ogóle?) jest wyzwaniem dla miłowania ojczyzny? Artykuł został podzielony na trzy części: 1. Chrześcijańskie określenie wiary; 2. Ojczyzna i patriotyzm; 3. Biblijna perspektywa miłowania ojczyzny. Poczynione badania prowadzą do wniosku, że wiara w Boga nie tylko może stać się źródłem i siłą każdego rodzaju patriotyzmu, ale również być gwarantem trwałego pokoju między ludźmi.

Słowa kluczowe: Jezus, miłowanie ojczyzny, ojczyzna, patriotyzm, wiara.

Wprowadzenie

Jan Paweł II w *Orędziu wielkanocnym* z 1980 roku z całą mocą bronił obecności Boga w życiu człowieka i narodu¹. Zarówno problem wiary w Jezusa, jak i temat umiłowania ojczyzny, to niełatwe aksjomaty, niedające zamknąć się do końca w ramy metod weryfikowalnych doświadczalnie. Dotyczą z jednej strony horyzontalnego wymiaru istnienia osoby ludzkiej, a z drugiej – wymiaru wertykalnego, dzięki któremu człowiek przerasta świat i pretenduje do miana „istoty wiecznej”. Ponadto, jeżeli nawet patriotyzm mieści się w kategorii nauk humanistycznych, to nie dotyczy to już pojęcia wiary i trudno mówić o możliwej na tym polu jakiegokolwiek weryfikacji i ocenie empirycznej (stosowanej przede wszystkim w naukach matematyczno-przyrodniczych). Wiara w Jezusa wymyka się bowiem bezpośredniemu poznaniu naukowemu².

Dlatego też została dostrzeżona potrzeba podjęcia tematu patriotyzmu w kontekście wiary, a tym samym próba odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób i na ile (i czy w ogóle?) wiara w Jezusa jest wyzwaniem do miłowania ojczyzny? Skoro obecnie Kościół w swoim nauczaniu tyle uwagi przywiązuje do zagadnienia wiary w Jezu-

¹ Por. Jan Paweł II, *Wy, którzy budujecie świat, nie odrzucajcie Chrystusa. Orędzie wielkanocne „Urbi et orbi”*, Watykan 1980, 4.

² Por. W. Cichosz, *Pedagogia wiary we współczesnej szkole katolickiej*, Warszawa 2010, s. 132-133.

sa, to można się spodziewać, iż właśnie o ten element należy zadbać szczególnie. Gdy wskazanie to odnieść do miłowania ojczyzny, należy uznać, że zadanie to jest poważne. Aktualnie nie ma zbyt wiele pozycji monograficznych na temat miłowania ojczyzny w kontekście wiary w Jezusa. Tematyka ta traktowana jest zazwyczaj marginalnie. Dlatego artykuł ten stanowi przyczynek i zaproszenie do lepszego rozumienia umiłowania ojczyzny w kontekście chrześcijańskiej wiary.

1. Chrześcijańskie określenie wiary

Czym jest wiara? Czy tylko średniowiecznym gusem, czy może dążeniem człowieka do doskonałości? Na te i tym podobne pytania ludzie od wieków poszukują odpowiedzi. Tymczasem całe życie człowieka oparte jest na wierze. Można tu wskazać wiarę naturalną, tzn. dawanie wiary drugiemu człowiekowi i treściom, które komunikuje. Bez wiary nie ma możliwości rozwoju osoby ludzkiej, wiedzy a także komunikacji interpersonalnej. Ponadto nie ma możliwości należytego wartościowania i zdolności do podejmowania wiążących decyzji. Wszystko opiera się na uznaniu za wiarygodne tego, co jest człowiekowi przekazywane³.

W dobie rozwoju techniki, która doprowadziła człowieka do tzw. epoki postindustrialnej (poprzemysłowej)⁴, wiara bywa na różne sposoby ośmieszana bądź lekceważona. W XXI wieku, który jawi się jako czas rozwiniętych technologii, oświecenia, negowania wszystkiego, co niepojmowalne i niemożliwe dla człowieka, podważa się wartość wiary i spycha na margines egzystencji. Ludzkość przeżywa kryzys wiary, autorytetów, uczuć a także patriotyzmu. Dlatego w dobie kryzysu wiary warto raz jeszcze pochylić się nad tym zagadnieniem, co w dalszej części rozważań pomoże wskazać pewne konotacje wiary na płaszczyźnie miłowania ojczyzny.

Według teologii współczesnej fenomen wiary składa się z wielu składników. Słowo „wiara” w Nowym Testamencie sięga etymologicznie do greckiego terminu *pistis* (πίστις) oznaczającego zawierzenie. Warto w tym miejscu także dopowiedzieć, że chrześcijańskie rozważania nad wiarą z reguły koncentrowały się na tekście Listu do Hebrajczyków⁵, który przedstawiając owoce wiary, definiuje ją jako *hypostasis* (gr. ὑπόστασις), co może być tłumaczone jako podstawa albo jako substancja. Idąc zaś za pierwszym rozumieniem tego słowa, św. Tomasz z Akwinu przedstawia wiarę jako przyrodzony stan umysłu, polegający na pewności prawd nie z racji dowodów rozumowych, ale przez przyjęcie świadectwa autorytetu. To wiara w Jezusa wynikająca z zawierzenia jest cnotą teologiczną⁶.

Wiara jest przede wszystkim łaską Bożą udzieloną człowiekowi i jako taka wymyka się empirycznej weryfikacji. Wyraźnie trzeba też zaznaczyć, że „wiara jest spotkaniem człowieka z Bogiem: Bóg objawia i realizuje w historii swój plan zba-

³ Por. F. Arduzzo i in., *Wierzę*, Kielce 2012, s. 5.

⁴ Por. W. Cichosz, *Pedagogia wiary we współczesnej szkole katolickiej*, Warszawa 2010, s. 71.

⁵ Zob. J. Szłaga, *Personalistyczna koncepcja wiary według „Listu do Hebrajczyków”*, „Zeszyty Naukowe KUL” 21/1 (1978), s. 41-47.

⁶ Por. W. Cichosz, *Pedagogia wiary we współczesnej szkole katolickiej*, dz. cyt., s. 28-29.

wienia, zaś człowiek odpowiada Mu poprzez wiarę, przyjmując ten plan i uznając go za własny oraz kierując swym życiem według orędzia: wiara jest darem Boga, któremu winna odpowiadać decyzja człowieka⁷. Już Ireneusz z Lyonu zaznaczył, że wiara pochodząca od Boga jest darem symfonicznym.⁸ Z kolei Dionizy Areopagita zauważa, że wiara dotyczy prawdy prostej i zawsze wiecznej („fides est circa simplicem et semper existentem veritatem”)⁹, a taką prawdą – zdaniem św. Tomasza z Akwenu – jest tylko pierwsza prawda, czyli Bóg. Akwinata podkreśla, że przedmiotem wiary jest wszystko to, co Bóg sam o sobie objawił. Mnogość prawd wiary opiera się tylko na tej jednej prawdzie Boga, którą św. Tomasz z Akwinu przyjmuje jako fundament i zasadę podstawową. Natomiast z materialnego punktu widzenia przedmiotem wszystkich prawd przyjętych przez wiarę jest nie tylko Bóg, lecz wiele innych bytów, w przestrzeni których znajduje się ojczyzna, naród, państwo¹⁰. Dlatego na tej podstawie można wnioskować, że wieloaspektowość wiary może być motorem do miłowania ojczyzny. O ojczyźnie i miłości do niej można debatować teologicznie dzięki relacji, jaka istnieje między prawdą bytowania samej ojczyzny, a wiarą w odniesieniu do Jezusa. Założenie to oparte jest na wewnętrznej koherencji doktryny wiary.

W powyższym kontekście czytelne i uzasadnione staje się przypomnienie klasycznego rozróżnienia wiary na „fides quae” i „fides qua”. Rozróżnienie to obecne w każdej epoce refleksji nad wiarą, od czasów Ojców Kościoła, miało na celu zachowanie komplementarnego znaczenia wiary nie tylko na poziomie prawd przez wiarę przyjętych i stanowiących jej przedmiot (jak na przykład ojczyzna), lecz na poziomie samej egzystencjalnej zjawiskowości, jakim jest wiara człowieka w ogóle. Dlatego rozróżnia się „fides quae creditur” – wiara Kościoła i jej prawdy jako jedność, oraz „fides qua creditur” – wiara, jako akt wiary, w którym podmiot osobowy (wierzący), przyjmuje ten depozyt pod wpływem łaski, zawiera się Bogu, który się objawia i dlatego przyjmuje jako prawdę ten Boży kontakt ze stworzeniem. Należy jednak pamiętać, by nigdy nie separować tych dwóch wymiarów wiary, bowiem stanowią one spójną rzeczywistość, na którą składają się dwa momenty jednego i tego samego aktu wiary. Dlatego słusznie podkreśla Krzysztof Charamsa, że wierzący podmiot osobowy akceptuje prawdę wiary, która go zobowiązuje: „fides qua”, nie jest subiektywnie wyabstrahowana od „fides quae”, ale jest w pełni przez tę ostatnią zdeteminowana. W tym sensie prawdą jest, że dar wiary rodzi się w pełni ze słuchania¹¹.

Zatrzymanie powyższych rozważań na tym poziomie byłoby wielkim uproszczeniem problemu. Dlatego, szukając odniesienia wiary i miłości do ojczyzny, trzeba

⁷ Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu pomostem pomiędzy wiarą i kulturą. Orędzie na XVIII Dzień Środków Społecznego Przekazu. Rzym, 24 maja 1984*, w: Jan Paweł II, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, Rzym-Lublin 1988, s. 252.

⁸ Por. *Adversus haereses* IV, 14, 2.

⁹ *De divinis nominibus*, cap. 7, lect. 5.

¹⁰ Por. K. Charamsa, *Wiara i komunikacja wiary we współczesnym świecie*, „Studia Pelplińskie” XLVI (2013), s. 20.

¹¹ Por. Tamże, s. 20-21.

sięgnąć do pogłębionej analizy o strukturach wiary zawartej w nauczaniu św. Tomasa z Akwinu. Akwinata sięga do starożytnej formuły wywodzącej się od św. Augustyna i podaje, że należy rozróżnić trzy wymiary: „credo Deum” (wierzę, że Bóg jest), „credo Deo” (wierzę Bogu) oraz „credo in Deum” (wierzę dla [osiągnięcia] Boga). W kontekście refleksji nad wiarą stanowiącą wyzwanie dla miłowania ojczyzny, trzeba zauważyć, że sformułowanie „credo in Deum” wskazuje na Boga jako na cel osobistego aktu wiary, a to z kolei oznacza wiarę w Boga, który daje człowiekowi ziemię, by ten czynił ją sobie poddaną¹².

Wiara w Boga, który daje człowiekowi ziemię w posiadanie, jest zatem poręką tych dóbr, których się spodziewa. Tezę tę formułuje św. Paweł w Liście do Hebrajczyków: „Wiara (...) jest poręką tych dóbr, których się spodziewamy” (Hbr 11, 1). Dlatego potrzeba refleksji nad zagadnieniem wiary w Jezusa, rozumianym jako wyzwanie do miłowania ojczyzny, nie może obejść się bez sięgnięcia do Pisma Świętego, jako źródła dającego światło objawione.

2. Ojczyzna i patriotyzm

W świetle powyższych analiz semiologicznych terminu „wiara” nasuwa się potrzeba refleksji nad drugim członem naszego zagadnienia, jakim jest miłowanie ojczyzny. Pozwoli to z kolei jasno wykazać, czy wiara w Jezusa jest wyzwaniem dla patriotyzmu. W tym wypadku sięgnięcie do pism Starego i Nowego Testamentu wydaje się być na wskroś słuszne i uzasadnione. Trzeba jednocześnie zauważyć, że wiara w Jezusa w kontekście patriotycznym to temat niezwykle wąski i skomplikowany. Zanim jednak skoncentrujemy się na konkretnym przesłaniu Biblii ukazującym stosunek człowieka wierzącego w Jezusa do środowiska ziemskiego, w którym żyje i wzrasta, wydaje się czymś bardzo potrzebnym wyjaśnienie terminów: „patriotyzm” i „ojczyzna”.

Według definicji *Wielkiej encyklopedii powszechnej PWN*¹³ słowo „patriota” wywodzi się z języka greckiego i znaczy „rodak, ziomek, obywatel”, zaś patriotyzm jest określany jako postawa społeczno-polityczna oparta na zasadach miłości i przywiązania do ojczyzny, na jedności i solidarności z własnym narodem oraz na poczuciu więzi społecznej i wspólnoty kulturowej z innymi członkami tej samej nacji. Patriotyzm to wartość, która postuluje podporządkowanie i poświęcenie dążeń osobistych prawom narodu i ojczyzny, jeżeli tylko wymaga tego ich dobro. Prawdziwy patriota bardzo wysoko stawia w hierarchii wartości nie tylko dobro swojego narodu i ojczyzny, ale uznaje również inne wartości społeczne, a przede wszystkim odnosi się z szacunkiem do innych narodów i poważa suwerenność ich praw. Jednym słowem, patriotyzm jest z jednej strony przeciwieństwem kosmopolityzmu, a z drugiej nacjonalizmu. I chociaż pewne postawy patriotyczne dają się zauważyć już w świa-

¹² Por. K. Charamsa, *Wiara i komunikacja wiary we współczesnym świecie*, art. cyt., s. 21.

¹³ Por. zawartość haseł „patriotyzm” i „ojczyzna”, w: *Wielka encyklopedia powszechna PWN*, Warszawa 1966, t. 8, red. B. Suchodolski, s. 181-182, 524.

domości plemiennej i we wszystkich kolejno powstających ustrojach i formach społecznych na przestrzeni dziejów człowieka, to jednak właściwego znaczenia, formy i siły patriotyzm nabrał dopiero w chwili kształtowania się narodów i struktur państwowych¹⁴.

Postawa patriotyczna jest nierozłącznie związana z pojęciem ojczyzny, gdyż każdemu historycznie ukształtowanemu typowi ojczyzny odpowiada w sferze postaw zbiorowych określony rodzaj patriotyzmu. Rozróżnia się zatem patriotyzm lokalny, regionalny, narodowy i państwowy. Zazwyczaj ojczyzną określa się kraj, w którym człowiek się urodził, którego jest obywatelem, lub z którym związany jest więzią narodową. Ojczyzna jest też rozumiana jako terytorium historycznie należące do danego narodu, przekształcane jego twórczą pracą i wzbogacane w ciągu dziejów jego zbiorowym dorobkiem. W znaczeniu przenośnym ojczyzną określa się również miejsce powstania czy pochodzenia czegoś lub kogoś. Termin ten we wszystkich językach świata, a więc również w języku biblijnym związany jest etymologicznie i historycznie z instytucją rodziny, rodu czy przynajmniej ojcowskiego spadku w formie własności ziemskiej¹⁵. Ponadto podkreślić należy, że pojęcie ojczyzny zawiera w sobie trzy podstawowe wymiary: określoną zbiorowość ludzką, ziemię oraz przeszłość. W czasach współczesnych ową wspólnotą jest konkretny naród związany ze ściśle określonym terytorium, gdyż posiadanie ziemi i dążenie do jej utrzymania miało zawsze decydujący wpływ na wykształcenie się w określonej grupie etnicznej świadomości przynależności do jednej i tej samej grupy ludzi. Tę świadomość cementowała wspólna przeszłość związana z określonym dziedzictwem materialnym, kulturowym i religijnym danej wspólnoty, jej historią, obyczajami, wiarą w Jezusa i tradycją. Ta ostatnia kształtowała ostatecznie to wszystko, co dzisiaj kryje się pod pojęciem „ojczyzna”¹⁶.

Znając już znaczenia terminów „ojczyzna” oraz „patriotyzm”, należy teraz zastanowić się, czy wiara w Jezusa rzeczywiście stanowi wyzwanie dla patriotyzmu. Aby zatem dokonać merytorycznej analizy problemu badawczego, trzeba sięgnąć do pism Starego i Nowego Testamentu, bowiem raz po raz i Ewangelści i św. Paweł oferują tak ogólne jak też czysto praktyczne wskazania ukazujące patriotyzm w świetle wiary w Jezusa Chrystusa. Należy także pamiętać, że patriotyzm, w dzisiejszym rozumieniu tego pojęcia, nie jest ani najważniejszym, ani nawet szczególnie wyróżniającym się motywem biblijnego orędzia, tak więc dość trudno jest zaprezentować syntetyczny i teologiczno-biblijny wykład na ten temat.

Niewątpliwie refleksja na temat umiłowania ojczyzny w kontekście wiary w Jezusa jest zawsze czymś bardzo potrzebnym, gdyż każdy chrześcijanin w oczekiwa-

¹⁴ Por. D. Dziadosz, *Wychowanie do patriotyzmu a orędzie Nowego Testamentu*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, red. W. Janiga, dz. cyt., s. 35.

¹⁵ Por. O. Michel, „oi=koi” w: *Theological dictionary of the New Testament*, t. 5, red. G. Friedrich, Grand Rapids 1995, s. 129.

¹⁶ Por. D. Dziadosz, *Wychowanie do patriotyzmu a orędzie Nowego Testamentu*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, red. W. Janiga, dz. cyt., s. 36.

niu na pełne przyjście i realizację Królestwa Bożego żyje w konkretnej rzeczywistości ziemskiej, na którą składają się ściśle określone terytorium, język, kultura, tradycja, religia i wiara oraz krótsza bądź dłuższa historia.

3. Biblijna perspektywa miłowania ojczyzny

Zagadnienie miłowania ojczyzny w kontekście wiary w Jezusa jako problem teologii biblijnej zostało zbadane w stosunkowo niewielkim stopniu¹⁷. Należy także podkreślić znacznie zarysowaną odmienność w podejściu do tego rodzaju problematyki w obrębie Starego jak i Nowego Testamentu. Greckie słowo *πάτριώτης* (*patrijotes*) „patriota”, do znaczenia którego jesteśmy przyzwyczajeni, nie występuje w żadnym miejscu w Biblii, natomiast na kartach pism nowotestamentalnych odnaleźć można rzeczownik *πατριά* (*patrija*), który, podobnie zresztą jak w Starym Testamencie, oznacza bądź „naród” albo „ród” rozumiany ogólnie (Dz 3,25; Ef 3,15), bądź ściśle określony „ród”, „pokolenie”, czy „rodzinę, plemię”, z którego wywodzi się konkretna jednostka, w tym wypadku św. Józef jako potomek pochodzący z rodu króla Dawida (Łk 2,4). Pojęcie *πατριά* jest używane w Nowym Testamencie również na określenie miejsca pochodzenia Jezusa. W ten właśnie sposób Ewangelie mówią o Nazarecie jako o „ojczyźnie” Jezusa, która odrzuciła swojego proroka (Mt 13,54.57; Mk 6,1.4; Łk 4,23.24; J 4,44). Poza wspomnianymi przypadkami rozważane pojęcie *πατριά* występuje jeszcze tylko raz w Nowym Testamencie. Autor Listu do Hebrajczyków używa go, by określić przedmiot nadziei wiernych wyznawców Boga, którzy przepelnieni wiarą w Jezusa żyją na ziemi, oczekując przeniesienia do ich prawdziwej ojczyzny, jaką jest niebo (Hbr 11,14)¹⁸.

Jest rzeczą niemożliwą, by właściwie ocenić zagadnienie wiary w Jezusa jako wyzwanie do miłowania ojczyzny bez jakiegokolwiek odniesienia do nauki Starego Testamentu na ten temat. Cała historia zbawienia ludu Starego Przymierza jest przesiąknięta swego rodzaju patriotyzmem, który z kolei na przestrzeni wieków nigdy nie zanikł, choć w zależności od okoliczności, w jakich znajdował się Izrael, manifestował się on w bardzo różny sposób. Załącznikiem tego rodzaju postawy były głębokie więzy rodowe oraz wspólne tradycje i zwyczaje, jakie łączyły już pierwsze semickie plemiona nomadów¹⁹. Decydujący jednak wpływ na krystalizację świadomości przynależności do tej samej grupy etnicznej i potrzebę zacieśnienia wzajemnych relacji oraz solidarności z pozostałymi członkami plemienia czy innymi

¹⁷ W polskiej literaturze biblijnej bezpośrednio na temat miłowania ojczyzny jest zaledwie kilka pozycji: J. Anchemiuk, *Miłość do ojczyzny z biblijnego punktu widzenia*, „Chrześcijanin a Współczesność”, 2/4 (1984), s. 6-9; K. Romaniuk, *Czy Pismo Święte uczy patriotyzmu?*, „W Drodze” 17 (1989), s. 89-95; J. Homerski, *Miłość do ojczyzny w pismach proroków Starego Testamentu. Posłannictwo czy polityka?*, „Resovia Sacra” 1 (1994), s. 7-18.

¹⁸ Por. Tamże.

¹⁹ Słowo pochodzi z gr. *nomas* – „wędrujący w poszukiwaniu pastwisk”. Osoba prowadząca koczowniczy, wędrowny tryb życia, także podróżująca stale lub sezonowo z powodów handlowych, kulturowych lub religijnych.

szczepami miała ziemia²⁰. Wspólne terytorium w przypadku Izraela było ośrodkiem, wokół którego gromadziły się pierwsze plemiona oraz rodziły się pierwotne struktury państwowości. Ziemia była zawsze pierwszym punktem odniesienia w walce o jej pozyskanie a potem jej utrzymanie²¹.

Należy już w tym miejscu podkreślić, że cały Stary Testament wskazuje jednoznacznie, iż miłowanie ziemskiej ojczyzny jest wynikiem świadomości przynależności do ludu Bożego. Świadomość ta wynika z wiary w jedyne Boga, który daje człowiekowi ziemię w posiadanie i uprawianie. Izrael różnił się od wszystkich narodów swoją wyjątkową relacją z Bogiem. W Abrahamie Bóg wybrał sobie ten jeden naród na szczególną własność (por. Wj 19,5; Pwt 14,2). Świadomość odrębności Izraela sięga jego doświadczenia wyjścia z niewoli egipskiej. Ma to szczególne znaczenie dla rozumienia narodowej tożsamości Izraela, bowiem u jej początków stoi działanie samego Boga. Przypieczętowaniem tej prawdy stało się zawarcie przymierza między Bogiem a Izraelem na górze Synaj. To przymierze Izrael pojmuje jako wspólnotę sakralną zespoloną z Bogiem²². Zatem bycie patriotą, miłowanie własnej ojczyzny oznaczało szacunek wobec przynależności do ludu Bożego, zachowanie Prawa i dbałość o nie, zaś w życiu społecznym aktualizować zasadę miłości i sprawiedliwości. Należy zauważyć, że niebezpieczeństwem tak rozumianej miłości ojczyzny była izolacja religijna oraz partykularyzm narodowy, który często dawał o sobie znać w historii Izraela. Dlatego też doświadczenie ludu Bożego zawarte w Starym Testamencie można odczytywać jako dialektyczny ruch między uniwersalizmem a partykularyzmem²³, który znajdzie rozwiązanie dopiero w Nowym Testamencie²⁴.

Kolejną istotną cechą żydowskiego miłowania ojczyzny w Starym Testamencie była wiara w jedyne Boga Jahwe oraz obowiązek regularnego jej manifestowania poprzez kult w świątyni jerozolimskiej. Państwowość biblijnego Izraela przez długi czas jej istnienia była rodzajem teokracji, czyli porządkiem społecznym opartym na głębokim przekonaniu, że jedynym i prawdziwym władcą kraju jest Jahwe, a prawdziwym Żydem jest tylko ten, kto kocha Boga, Jego prawo, czyli Torę i świątynię²⁵. Przykład ten jasno podkreśla ścisły związek wiary i patriotyzmu. Jak widać miłowanie ojczyzny w Starym Testamencie mocno osadzone jest na wierze w Jah-

²⁰ Por. R. Morgenthaler, *Terra*, w: *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento*, red. L. Coenen, Bologna 1991, s. 1839-1841; G. Witaszek, *Biblijne podstawy własności prywatnej*, w: *Życie społeczne w Biblii*, red. tenże, Lublin 1997, s. 26-30.

²¹ Por. D. Dziadosz, *Wychowanie do patriotyzmu a orędzie Nowego Testamentu*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, red. W. Janiga, dz. cyt., s. 36-37.

²² Por. R. Rubinkiewicz, *Troska narodu wybranego o kulturę narodowo-religijną*, w: *Życie społeczne w Biblii*, red. tenże, Lublin 1997, s. 162.

²³ Por. B.T. Viviano, *Nacjonalizm / patriotyzm a wiara chrześcijańska*, w: *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 1755.

²⁴ Por. S. Haręzga, *Zasady wychowania patriotycznego w świetle Starego Testamentu*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, red. W. Janiga, dz. cyt., s. 29.

²⁵ Por. H. Witczyk, *Narodziny i dzieje państwa w Izraelu*, w: *Życie społeczne w Biblii*, red. G. Witaszek, dz. cyt., s. 109-110.

we. Zatem religijna podbudowa patriotycznych postaw Izraelitów odegrała szczególną rolę w czasie licznych prześladowań i niedoli. Przywiązanie do własnej ziemi, religii, wiary, tradycji i zwyczajów pozwalało przetrwać najtrudniejsze chwile, nawet wtedy, gdy kolejny najeźdźca pozbawiał Żydów ich domów, rodzin, możliwości sprawowania kultu, a nawet ich prawa i języka²⁶. W tych okresach próby szczególną rolę odgrywali prorocy i kapłani, którzy dla podtrzymania wiary w narodzie odwoływali się do lat świetności Izraela²⁷. Najpiękniejszym zaś świadectwem umiłowania ojczyzny w Izraelu był niewątpliwie czas powstania Machabeuszy, w którym to wiara w Boga i miłość do Niego oraz ojczyzny spowodowała, że wielu Żydów poświęciło swoje życie. Niestety biblijny patriotyzm żydowski miał również swój negatywny aspekt. Jak słusznie zauważa Dariusz Dziadosz, świadomość przynależności do narodu wybranego i pewność posiadania uprzywilejowanej relacji z Bogiem stały się dla niektórych Izraelitów powodem do zbyt daleko posuniętej dumy i poczucia wyższości. Postawy te przeradzały się niekiedy nawet w szowinistyczny nacjonalizm cechujący się kompletnym brakiem tolerancji, pogardą, lekceważeniem okazywanym wszystkim tym, którzy nie znali bądź nie przestrzegali Tory²⁸.

Wobec powyższych rozważań łatwo zauważyć, że Stary Testament ukazuje patriotyzm, który bardzo ściśle związany jest z wiarą w Boga Jahwe. Dla Izraelity czymś niemożliwym było bycie patriotą bez wiary w Boga i przestrzegania Jego prawa. Na tej podstawie można wnioskować, że wiara w Boga jest wyzwaniem dla tego, kto chce pretendować do miana prawdziwego patrioty, który wartości ojczyzniane i miłość do własnej ojczyzny opiera na fundamencie Boga. Taki właśnie patriotyzm w Izraelu zbudowany na fundamencie wiary zastał Jezus Chrystus. Dla Niego również ojczyzna była przedmiotem wiary, z drugiej jednak strony, jako Mesjasz posłany przez Ojca do wszystkich narodów, przekonywał, że okres Starego Testamentu był jedynie czasem przygotowania i podkreślał, że w Bożej ekonomii zbawienia istnieje inna ojczyzna, do której mogą wejść wszyscy bez wyjątku ludzie. W pewien więc sposób Jezus podtrzymywał istniejące w Izraelu już od czasów niewoli babilońskiej orędzie prorockie dotyczące zmienionego obrazu przyszłej ojczyzny: będzie to nowa Ziemia Święta, nowa Jerozolima. Ewangelia Jezusa nadaje więc żydowskiej koncepcji ojczyzny wymiar bardziej uniwersalny i idealistyczny. Izrael jako lud Boży w świetle Ewangelii okazuje się jedynie zapowiedzią i typem całej rodziny ludzkiej, dla której Bóg wyznaczył ziemię jako czasową przestrzeń, aby wraz z wszelkim stworzeniem doskonalila się i przygotowywała do wzięcia w posiadanie prawdziwej ojczyzny, czyli nieba²⁹.

W tym miejscu należy podkreślić, że wiara w Jezusa domaga się od chrześcijan

²⁶ Por. R. Rubinkiewicz, *Troska narodu wybranego o kulturę narodowo-religijną*, w: *Życie społeczne w Biblii*, red. G. Witaszek, dz. cyt., s. 162-173.

²⁷ Por. G. Witaszek, *Mysł społeczna proroków*, Lublin 1998, s. 59-60.

²⁸ Por. D. Dziadosz, *Wychowanie do patriotyzmu a orędzie Nowego Testamentu*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, red. W. Janiga, dz. cyt., s. 38.

²⁹ Por. Tamże, s. 40.

przejmowania i wcielania w życie całej nauki Jezusa, której główną zasadą jest miłość. Miłość z kolei ma być pierwszą zasadą chrześcijańskiego patriotyzmu i na niej mają opierać się wszelkie relacje i czyny podejmowane przez uczniów Jezusa w czasie ich ziemskiego życia. Ewangelie ukazują Jezusa, który bardzo kochał swoją doczesną ojczyznę, znał i doceniał wartość historycznego dziedzictwa, tradycji i religii własnego narodu. Syn Boży jako człowiek kochał Ziemię Świętą, będąc świadomy ogromu cierpień, jakie na przełomie wieków musieli znosić Jego rodacy, jak też ich bohaterskiej wiary w obronie obyczajów³⁰.

Miejsce narodu wybranego w Bożej ekonomii zbawienia zajął ustanowiony przez Chrystusa Kościół, czyli lud Boży Nowego Przymierza. Jak wiadomo, prawie wszyscy pierwsi wyznawcy Chrystusa wywodzili się z narodu żydowskiego, tak więc nic dziwnego, że wiara w Mesjasza nie spowodowała u nich natychmiastowego zerwania z zachowywanymi do tego czasu wielowiekowymi zwyczajami i tradycją, według których żyli dotąd oni sami i ich ojcowie. Należy podkreślić także, że Kościół zbudowany na fundamencie Piotra i Apostołów nigdy nie nakazywał swoim wyznawcom zerwania więzów z ich ziemską ojczyzną ani też odwrócenia się od rodzimych tradycji i rodaków. Z czasem, pod wpływem wiary w Jezusa zaczęła rodzić się w Kościele nowa i bardziej uniwersalistyczna koncepcja ojczyzny. Była to ojczyzna przeznaczona nie tylko dla członków narodu wybranego Starego Przymierza, lecz dla wszystkich chrześcijan, niezależnie od ich wcześniejszego pochodzenia czy religii. Punktem kulminacyjnym tej nowej koncepcji było nauczanie św. Pawła. Również on, mimo swej wielkiej wiary w Jezusa z Nazaretu, pozostał do końca swoich dni wielkim żydowskim patriotą. Paweł w swych wystąpieniach, mimo że doznał wiele cierpienia od swych współziomków, nigdy nie potępił swojego narodu, do którego z dumą się przyznawał (Dz 21,39)³¹.

Wobec powyższych rozważań nasuwa się zasadnicze pytanie: jakie znacznie ma wiara w Jezusa dla miłowania własnej ojczyzny? Od przyjścia Jezusa na świat każdy bowiem, kto uwierzy i przyjmie chrzest nawrócenia, staje się synem obietnicy, gdyż podobnie jak niegdyś członkowie narodu wybranego uważali się za synów Jerozolimy ziemskiej, tak teraz wierzący w Chrystusa zdobywają obywatelstwo Jerozolimy niebieskiej. Zatem, jak pisze św. Paweł w Liście do Filipian, „nasza ojczyzna jest w niebie. Stamtąd też jako Zbawcy wyczekujemy Pana naszego Jezusa Chrystusa (...)”³² (Flp 3,20). Dlatego w świetle tej nowej nauki wszyscy ludzie stają się jednym narodem, który jednoczy ta sama wiara w jednego Boga i Jego Syna Jezusa Chrystusa³². Na tej podstawie wiara staje się bowiem fundamentem patriotyzmu.

³⁰ Por. Tamże.

³¹ Por. Tamże, s. 41-42.

³² Por. Tamże, s. 45.

Zakończenie

Wiara w Jezusa Chrystusa jest niewątpliwie wyzwaniem do miłowania ojczyzny, gdyż na podstawie tej wiary każdy wierzący staje się patriotą ojczyzny niebieskiej. Prawdziwą ojczyzną dla chrześcijanina jest niebo. Każda inna ojczyzna w tej perspektywie jawi się tylko jako rzeczywistość tymczasowa, przemijająca. Ta niebieska ojczyzna jest przygotowana dla szukających Boga już od założenia świata (Mt 25,34). Należy jednak pamiętać, że chrześcijańska miłość do ojczyzny to nie tylko troska o jej najwyższy rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny, ale także rozwój duchowy i religijny. Właśnie tutaj wzajemnie zahaczają o siebie obydwie ogniwa: z jednej strony – bytu narodowego, z drugiej – wiary w Jezusa, która uszlachetnia miłość do ojczyzny, czyniąc tę miłość pełną i wszechstronną.

Niezależnie od tego, w jakim zakątku ziemi znajdują się wierzący w Syna Bożego i w jakiej epoce żyją, powinni wiedzieć i pamiętać o tym, że ich prawdziwa ojczyzna ma dopiero nadejść. Póki co, winni jednak z pełnym szacunkiem i miłością odnosić się do ziemi, która ich zrodziła i do ludzi, którzy ją zamieszkują, by kiedyś stać się godnymi otrzymania w dziedzictwie ojczyzny, która już nigdy nie przeminie i przerasta wszelkie oczekiwania, marzenia i wyobrażenia człowieka, a którą to Bóg przygotował dla wszystkich, którzy go miłują (por. 1 Kor 2,9)³³.

Literatura

- Anchimiuk, J., *Miłość do ojczyzny z biblijnego punktu widzenia*, „Chrześcijanin a Współczesność” 2/4 (1984), s. 6-9.
- Ardusso, F. i in., *Wierzę*, Kielce 2012.
- Charamsa, K., *Wiara i komunikacja wiary we współczesnym świecie*, „Studia Pelplińskie”, XLVI (2013), s. 19-29.
- Cichosz, W., *Pedagogia wiary we współczesnej szkole katolickiej*, Warszawa 2010.
- Dziodos, D., *Wychowanie do patriotyzmu a orędzie Nowego Testamentu*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, red. W. Janiga, Przemysł-Rzeszów 2006, s. 33-49.
- Haręzga, S., *Zasady wychowania patriotycznego w świetle Starego Testamentu*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, red. W. Janiga, Przemysł-Rzeszów 2006, s. 25-32.
- Homerski, J., *Miłość do ojczyzny w pismach proroków Starego Testamentu. Posłannictwo czy polityka?*, „Resovia Sacra” 1 (1994), s. 7-18.
- Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu pomostem pomiędzy wiarą i kulturą. Orędzie na XVIII Dzień Środków Społecznego Przekazu. Rzym, 24 maja 1984*, w: *Jan Paweł II, Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, Rzym-Lublin 1988, s. 251-256.
- Jan Paweł II, *Wj, którzy budujecie świat, nie odrzucajcie Chrystusa, Orędzie wielkanocne „Urbi et orbi”*, Watykan 1980.
- Michel, O., „oi=koi” w: *Theological dictionary of the New Testament*, t. 5, red. G. Friedrich, Grand Rapids 1995, s. 127-133.
- Morgenthaler, R., *Terra*, w: *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento*, red. L. Coenen, Bologna 1991, s. 1839-1841.
- Romaniuk, K., *Czy Pismo Święte uczy patriotyzmu?*, „W Drodze” 17 (1989), s. 89-95.
- Rubinkiewicz, R., *Troska narodu wybranego o kulturę narodowo-religijną*, w: *Życie społeczne w Biblii*, red. tenże, Lublin 1997, s. 159-174.

³³ Por. Tamże.

- Szlaga, J., *Personalistyczna koncepcja wiary według „Listu do Hebrajczyków”*, „Zeszyty Naukowe KUL” 21/1 (1978), s. 41-47.
- Witaszek, G., *Biblijne podstawy własności prywatnej*, w: *Życie społeczne w Biblii*, red. tenże, Lublin 1997, s. 23-41.
- Witaszek, G., *Myśl społeczna proroków*, Lublin 1998.
- Witczyk, H., *Narodziny i dzieje państwa w Izraelu*, w: *Życie społeczne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin 1997, s. 109-110.
- Viviano, B.T., *Nacjonalizm / patriotyzm a wiara chrześcijańska*, w: *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 1747-1755.

The Faith in Jesus as a Challenge to Love One's Homeland.

Summary: Love to the homeland and faith in Jesus are two aspects, which are open to one another, demanding the closer scrutiny. In public debate and the religious space the question in terms of faith in Jesus is a devaluated question. In such circumstances one tried to answer the question if the faith in Jesus or the faith in general is the challenge to love one's homeland. The article was divided into three parts: 1. the christian definition of faith, 2. the homeland and the patriotism, 3. love one's homeland in biblical perspective. The research lead to the conclusion that faith in God can be the source and the momentum of all kinds of patriotism, as well as the guarantee of the lasting peace among people.

Key words: Jesus, love one's homeland, homeland, patriotism, faith.